

Partial results of the first bibliometric analysis of the Czech geography

Dílčí výsledky první bibliometrické analýzy české geografie

Artur BAJERSKI^a, Tadeusz SIWEK^b

^aUniwersytet Adama Mickiewicza Poznań, bajerski@amu.edu.pl

^bOstravská univerzita, tadeusz.siwek@osu.cz

Abstract

This paper deals with bibliometric analysis of publications of Czech geographers in two main geographical journals indexed in database Scopus. There are the first such attempt in Czech geography based on automatic database. An area of territorial origin of authors publishing in Czech-English *Geografie* (Geography) and English *Moravian Geographical Reports* is very small. Authors from Prague publish in *Geografie*, but authors from Brno publish predominantly in *Moravian Geographical Reports*. The paper has found which other journals are mainly cited in these two Czech journals and which papers of Czech geographers are cited most frequently. The analysis is trying to check basic citation connections between Prague and the others centres of Czech geography.

Keywords: bibliometric analysis, geographical journal, database Scopus

Klíčová slova: bibliometrická analýza, geografický časopis, databáze Scopus

---

1. Úvod

Tento příspěvek obsahuje dílčí výsledky prvního pokusu o bibliometrickou analýzu české geografie na základě údajů registrovaných v databázi Scopus. Obdobné analýzy jsou již běžně publikovány ve světě (Foster aj. 2007, Bar-Ilan 2008, Bosman 2009) a objevily se i v sousedním Polsku (Racki 2003, Bajerski 2008a, Bajerski 2008b, Śleszyński 2009), ale v českém prostředí zatím chybí. Tento referát si klade za cíl zaplnit mezeru v tomto typu přehledů, které budou čím dál tím důležitější pro volbu vhodné publikační strategie (Siwek 2005, Blažek 2010).

Databáze *Scopus* je pro bibliometrickou analýzu vědecké produkce českých geografů vhodnější než známější *Web of Science* protože v současnosti jsou v ní jsou indexovány dva české geografické časopisy: *Geografie – Sborník ČGS* (od roku 1992) a *Moravian Geographical Reports* (od roku 1993). Třetí časopis, *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, byl indexován jen v určitých obdobích (1975-1995 a 1997-2004). V současnosti jsou vedená jednání o opětovném zařazení tohoto média do sledování. *Scopus* tedy disponuje širší dataovou základnou než *Web of Science* a jeho výsledky jsou reprezentativnější, i když ani ona nepokrývá všechny oblasti geografických publikací, zejména v našem oboru velmi významné odborné knihy.

V naší analýze se pokusíme na úvod zjistit:

- Odkud pocházejí autoři publikující v *Geografii* a v *Moravian Geographical Reports*
- Které časopisy jsou nejčastěji citované ve dvou předních českých časopisech

- Které práce jsou nejčastěji citovány v Praze a jak jsou citováni pražští autoři
- Kteří autoři jsou nejčastěji citováni v člancích pražských geografů

Databáze *Scopus* umožňuje vyhledávat autory, časopisy a konkrétní články podle vybraných slov v názvu nebo v celém záznamu a podle roku vydání. Po zadání kritérií databáze vygeneruje výsledek automaticky, ale takto snadno získaný výsledek je jen „hrubý“. Je nutno ho dopracovávat „ručně“ dodatečným eliminováním možných chyb a to je proces velmi pracný. Ve výsledku je možné zjistit:

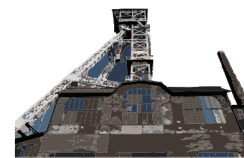
- počet citací vybraného článku v členění za vybraná léta,
- názvy a počty citovaných článků ve vybraných publikacích,
- autorství článků včetně institucí, z nichž autoři pocházejí také za vybraná léta

2. Původ autorů článků zveřejněných v *Geografii* a v *Moravian Geographical Reports*

Původ autorů každého časopisu je prvním ukazatelem umožňujícím zjistit míru otevřenosti daného vědeckého média podle zásady, čím více cizích autorů, tím vyšší je odborná úroveň časopisu. Naše citační analýza ukazuje, že jak v případě *Geografie*, tak i *Moravian Geographical Reports* většina jejich autorů (kolem 70%) je z města, v němž daný časopis vychází. V prvním případě to je Praha, ve druhém Brno. Když se podíváme na tu zbývající necelou třetinu autorů publikujících v uvedených časopisech a nepocházejících z města jejich sídla, najdeme mezi nimi jistý rozdíl. Zatímco v

XXII SJEZD ČESKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI OSTRAVA 2010

Geografii jsou mezi mimopražskými autory zastoupeni geografové ze všech ostatních center, v Moravian Geographical Reports to jsou z 90% autoři z Moravy a Slezska. Pozoruhodné je, že podíl slovenských autorů tam dosahuje 13% a tvoří tak druhou nepočtenější skupinu po autorech z Brna. Geografie je tedy podle svých autorů pražským časopisem s celostátním významem, Moravian Geographical Reports je brněnským časopisem zaměřeným na Moravu a Slezsko s výtazným slovenským podílem.

Důsledkem soustředění autorů z Prahy a z Brna do dvou hlavních geografických časopisů je vysoká míra citovanosti autorů z téhož města. Není to nic neobvyklého, protože se tato zákonitost objevuje u většiny odborných časopisů na celém světě, snad s výjimkou těch z absolutní špičky (viz ISI 2002, Minasny aj. 2010), ale u českých časopisů je to jen podstatně výraznější, zejména v případě Geografie. Počet citací článků z Geografie v samotné Geografii byl v období

2000-2009 více než 3,5 krát vyšší než počet citací druhých v pořadí *Acta Universitatis Carolinae – Geographica* (v poměru 146 ke 41 citacím). Svědčí to o jisté uzavřenosti obou největších českých geografických center a potvrzují to i další zjištění, že např. také citace článků z Geografie zaznamenávané od roku 2008 také na Web of Science pocházejí téměř výhradně z jiných článků zveřejněných v Geografii (Blažek 2010). Relativně častější citace článků z Geografie v Moravian Geographical Reports než obráceně ale svědčí o celostátně dominantní pozici časopisu Geografie.

3. Nejčastěji citované časopisy v Geografii a Moravian Geographical Reports

Dalším bodem bylo zjištění, které časopisy jsou nečastěji citovány v našich dvou nejvýznamnějších geografických časopisech v období 2000-2009. Výsledky jsou prezentovány v tabulce č. 1.

Tab. 1. Dvacet nejčastěji citovaných časopisů v Geografii a v Moravian Geographical Reports v letech 2000-2009 (bez autocitací)

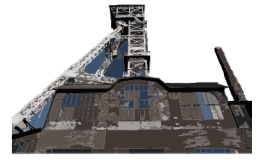
Geografie – Sborník České Geografické Společnosti			Moravian Geographical Reports		
Poř.	Časopis	Počet citací	Poř.	Časopis	Počet citací
1	Geografie - Sborník ČGS (CZ)	146	1	Moravian Geographical Reports (CZ)	41
2	Acta Univ. Carolinae Geographica (CZ)	41	2	Geografie – Sborník ČGS (CZ)	23
3	Geografický časopis (SK)	36	3	Geomorphology	20
4	Demografie (CZ)	31	4	Geografický časopis (SK)	15
5	Opera Corcontica (CZ)	25	5	Acta Univ. Carolinae – Geographica (CZ)	13
6	Geomorphology	21	6	Demografie (CZ)	13
7	Journal of Transport Geography	20	7	Landscape and Urban Planning	8
8	Regional Studies	20	8	Studia Geomorphologica Carpatho Balcanica	8
9	Progress in Human Geography	19	9	Meteorologické zprávy (CZ)	7
10	Meteorologické zprávy (CZ)	17	10	Europa Regional	7
11	Geojournal	16	11	Journal of Transport Geography	7
12	Geographical Review	15	12	Landscape Ecology	7
13	Vodní hospodářství (CZ)	15	13	Regional Studies	6
14	Moravian Geographical Reports (CZ)	13	14	Urbanismus a územní rozvoj (CZ)	6
15	International Migration Review	12	15	Geojournal	6
16	Sociologický časopis (CZ)	12	16	Natural Hazards	5
17	Science	12	17	Progress in Physical Geography	5
18	Geographica (CZ)	11	18	Slezský sborník (CZ)	5
19	Transactions of the Institute of Br. Geographers	11	19	Životné prostredie (SK)	5
20	Journal of Hydrology	11	20	Bioscience	5

Vysvětlivky: České a slovenské časopisy jsou označeny, časopisy bez označení země jsou mezinárodní

Zdroj: vlastní zpracování z údajů databáze Scopus

Z letního pohledu na pořadí 20 nejčastěji citovaných časopisů v Geografii i v Moravian Geographical Reports vyplývá:

1) Nejčastěji jsou citované české časopisy (především vždy ten vlastní *Geografie a Moravian Geographical Reports*), což je nepochybně důkazem většího významu

vnitrostátní vědecké debaty českých geografů než debaty na mezinárodní úrovni.

2) Kromě toho je poměrně často citovaný slovenský *Geografický časopis* (3. místo v *Geografii* a 4. v *Moravian Geographical Reports*), což potvrzuje přetrvávající silné vazby mezi českou a slovenskou geografickou obcí vyplývající ze společné historie a jazykové blízkosti.

3) Kromě českých a slovenských časopisů jsou nejčastěji citovány anglojazyčné mezinárodní geografické časopisy z USA a Velké Británie (ve sledovaném období to byly *Geomorphology*, *Journal of Transport Geography*, *Regional Studies*).

Z toho vyplývá, že česká geografie čerpá především z vlastních výsledků a z výsledků sousední slovenské geografie, zatímco světová geografie je méně významným zdrojem. Tyto závěry vyžadují ověření podrobnější analýzou.

4. Nejčastěji citované články českých geografů v databázi Scopus

Z českých článků a knih, jejichž citace se objevily v období 1996-2009 v databázi Scopus, byly nejčastěji citovány spoluautorské články klimatologa Rudolfa Brázdila z Masarykovy univerzity, z nichž dva byly citovány více než 60 krát. Rudolf Brázdil se podílel přinejmenším jako spoluautor skoro na polovině z uvedených 20 nejčastěji citovaných publikací českých geografů. Konkrétně to bylo na 9, dvakrát s dalším brněnským geografem Petrem Dobrovolným. Do skupiny dalších článků, které byly citovány více než 20 krát patří pouze články pražských geografů: Luďka Sýkory, Petra Pavlínka, Ivana Bičíka, Leoše Jelečka, Víta Štěpánka, Jiřího Blažka, Davida Uhlíře, Zdeňka Lipského a Martina Hampla. Při pohledu na rozdělení těchto autorů do oborů lze konstatovat, že na mezinárodním poli je podle citací nejviditelnější brněnská fyzická geografie a albertovská škola sociální geografie.

Při detailnějším pohledu na nejčastěji citované výsledky vědecké práce českých geografů zaznamenané v databázi Scopus vyplývá, že patří do dvou poměrně zřetelně oddělených skupin: (1) články v mezinárodních, nejčastěji anglojazyčných vědeckých časopisech, (2) monografie publikované v Česku převážně v češtině, výjimečně také anglicky. Obě dvě skupiny jsou viditelně určeny rozdílným čtenářům a plní v české geografii zřetelně odlišné úlohy.

1) Anglicky psané články v mezinárodních časopisech nezřídka světové úrovně jsou citovány téměř výhradně zahraničními autory a mají minimální – pokud vůbec

nějakou – citovanost mezi českými geografy. Jsou to tedy články prezentující výsledky české geografie navenek, na mezinárodním poli, a neslouží k výměně vědeckých informací pro domácí komunitu. K výjimkám z uvedeného souboru článků patří pouze jeden článek Zdeňka Lipského v *Landscape and Urban Planning* a článek Ivana Bičíka, Leoše Jelečka a Víta Štěpánka v *Land Use Policy*. U obou tvořily citace českých kolegů alespoň třetinu všech citací.

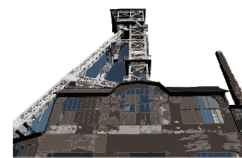
2) Odborné monografie zveřejňované v Česku převážně v češtině jsou naopak médiem pro vnitřní komunikaci mezi českými geografy. Jsou citovány téměř výhradně českými geografy i přestože některé z nich jsou napsány anglicky, a tedy zřetelně určeny na vnější trh.

Toto rozdělení potvrzuje, že i čeští geografové jsou současným systémem organizace a řízení vědy nuceni psát dvojnásobem: česky – nejčastěji v podobě monografií – pro prezentaci svých výsledků a výměnu informací na domácí půdě a anglicky v podobě článků do mezinárodních – často světových – časopisů.

5. Citační vazby uvnitř pražského centra a mezi ním a ostatními

Citační analýza umožňuje také zjistit, zda geografické vědecké poznatky „jsou směřovány“ mezi jednotlivými centry vědecké geografie a zda nekolují spíše uvnitř jednotlivých center. Je to vidět podle toho, do jaké míry jsou zveřejněné práce daného střediska citovány v něm samotném a do jaké míry jsou citovány v ostatních střediscích.

Podívali jsme se tímto způsobem na citační vazby nejsilnějšího centra české geografie, tzn. na Prahu. Zjistili jsme jak vypadá seznam nejčastěji citovaných českých geografů v *Geografii* v členění na autory z Univerzity Karlovy v Praze a na autory z ostatních univerzit. Mezi 10 nejčastěji citovanými autory v článcích pražských geografů je dokonce 9 jejich vlastních kolegů a jedinou výjimkou je Jaromír Demek z Brna. Nepochybně je to dáno výraznou hegemonií pražské geografické školy především v sociální geografii, která je viditelná i při pohledu ze zahraničí (Bajerski 2008b), ale může to vyvolávat dojem negativního uzavírání se do sebe tohoto nejvýznamnějšího českého pracoviště. Např. dva z nejčastěji citovaných pražských geografů Jiří Blažek a Petr Dostál (2. a 5. místo v tabulce; první s 34 a druhý s 21 citacemi), jsou jen zřídka citováni mimopražskými geografy. Převládající citace od vlastních kolegů je ale možná dána tím, že mimo Prahu není dost geografů na odpovídající úrovni, zabývajících se podobnou problematikou.

Tab. 2. Nečastěji citovaní čeští geografové v Geografii v letech 1996-2009

Citace v člancích pracovníků Univerzity Karlovy v Praze			Citace v člancích pracovníků ostatních českých pracovišť		
Poř.	Jméno	Počet citací	Poř.	Jméno	Počet citací
1.	HAMPL, M.	81	1.-2.	DRBOHLAV, D.	16
2.	BLAŽEK, J.	34	1.-2.	HAMPL, M.	16
3.	KORČÁK, J.	28	3.-4.	DEMĚK, J.	12
4.	DEMĚK, J.	22	3.-4.	VOŽENÍLEK, V.	12
5.	DOSTÁL, P.	21	5.	ČERMÁK, Z.	10
6.-7.	BIČÍK, I.	14	6.-7.	KORČÁK, J.	8
6.-7.	CHROMÝ, P.	14	6.-7.	ŘEHÁK, S.	8
8.-10.	DRBOHLAV, D.	12	8.-10.	BRÁZDILL, R.	6
8.-10.	JÁNSKÝ, B.	12	8.-10.	KAŇOK, J.	6
8.-10.	MARADA, M.	12	8.-10.	KIRCHNER, K.	6

Bez autocitací

Zdroj: vlastní zpracování z databáze Scopus

Dost výrazně se lišící pořadí nejčastěji citovaných geografů v Praze a mimo Prahu dokazuje odlišné tématické zaměření Prahy oproti ostatním geografickým univerzitním městům. I když podrobnější analýza by vyžadovala obsahový rozbor zaměření nejčastěji citovaných článků, tuto domněnku potvrzuje skutečnost, že zatímco mezi pražskými geografy je zcela jasně jedničkou v citovanosti s velkým náskokem Martin Hampl (84 citací), v případě mimopražských geografů se o první místo dělí s Dušanem Drbohlavem (16 citací). Již z toho je vidět, že problematika albertovské školy formována dodnes především Martinem Hamplem je rozvíjena pouze jeho mladšími kolegy z Prahy, ale ostatní česká centra k tomu nemají co říci (viz Musil 2005).

6. Závěr

Toto jsou první dílčí výsledky citační analýzy českých geografických publikací zaznamenaných v databázi Scopus. Pokusili jsme se o něj, přestože datová základna je dosud nedostatečná a časové řady poměrně krátké. Vzhledem k rychle rostoucím publikacím i citacím však tento nedostatek bude již brzy patřit minulosti. Některé podrobnější analýzy a prezentace výsledných tabulek jsou možné již dnes, ale v omezeném čase vystoupení na sjezdu geografů a na omezené ploše připravovaného sborníku nebylo možné jít do těchto detailů. Celý materiál nabídneme redakci jednoho z těchto časopisů, které jsme v tomto příspěvku analyzovali – časopis Geografie.

Použité zdroje

BAR-ILAN, J. (2008): Which h-index? A comparison of WoS, Scopus and Google Scholar. *Scientometrics*, 74, č. 2, s. 257-271.

BAJERSKI, A. (2008a): Polskie czasopisma geograficzne w bazie Scopus: próba analizy komunikacji naukowej w polskiej geografii, *Czasopismo Geograficzne*, 79, č. 3, s. 367-382.

BAJERSKI, A. (2008b): Ranking ośrodków geografii społeczno-ekonomicznej w Polsce na podstawie cytowań w bazach Web of Science, *Przegląd Geograficzny*, 80, č. 4, s. 579-589.

BLAŽEK, J. (2010): Jak se (přesně) počítá impakt faktor časopisu?, *Informace ČGS*, 2010, č. 1, s. 42-43.

BOSMAN, J. (2009): The changing position of society journals in Geography, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100, č. 1, s. 20-32.

FOSTER, J., MUELLERLEILE, C., OLDS, K., PECK, J. (2007): Circulating economic geography: citation patterns and economic behaviour in economic geography, 1982-2006, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32, č. 3, s. 295-312.

ISI, 2002, Journal self-citation in the Journal Citation Reports - Science Edition (2002), Institute for Scientific Information (ISI), Philadelphia.

MINASNY, B., HARTEMINK, A.E., McBRATNEY, A. (2010): Individual, country, and journal self-citation in soil science, *Geoderma*, 155, s. 434-438.

MUSIL, J. (2005): Hledač integrálního řádu. Prof. Martinu Hamplovi k 65. narozeninám, *Sociologický časopis*, 41, č. 5, s. 923-926.

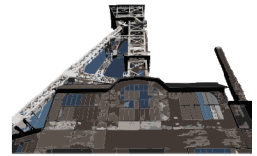
RACKI, G. (2003): Polskie czasopisma geograficzne a międzynarodowy obieg informacji naukowej, *Przegląd Geograficzny*, 75, č. 1, s. 101-119.

UNIVERSITAS
OSTRAVIENSIS

XXII SJEZD ČESKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI OSTRAVA 2010

SIWEK, T. (2005): Publikační strategie pro geografy.
Geografie. Sborník České geografické společnosti, roč. 110, č. 2, str. 116-117

ŚLESZYŃSKI, P. (2009): Pozycja polskich czasopism i serii geograficznych w świetle baz Google Scholar, *Przegląd Geograficzny*, 81, č. 4, s. 551-576.

Adresy autorů:

Dr Artur Bajerski
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
Uniwersytet Adama Mickiewicza
Dziegielowa 27
61-680 Poznań
bajerski@amu.edu.pl

Doc. RNDr. Tadeusz Siwek, CSc.
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta
Ostravská univerzita
Dvořákova 10
701 03 Ostrava
tadeusz.siwek@osu.cz